

ZBIGNIEW ZIOŁO
STANISŁAW POLAŃSKI

Podkarpacka Szkoła Wyższa im. Bł. Ks. W. Findysza w Jasle

FUNKCJE PODKARPACKIEJ SZKOŁY WYŻSZEJ W SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ PRZESTRZENI JASŁA

Abstract: Functions of the Podkarpacka Szkoła Wyższa in the Socio-economic Space of Jasło. In the beginning of the article the model of higher school activity in the space of the city and it's surroundings was presented. Then incomplete empirical verification of the model was done on the example of the Podkarpacka Szkoła Wyższa im. Bł. W. Findysza in Jasło.

Kształtowanie się przestrzeni miejskiej jest wynikiem nakładania się w określonym czasie zróżnicowanych elementów bazy ekonomicznej (podmiotów gospodarczych, instytucji, jakości potencjału demograficznego, zasobności kapitałowej i finansowej firm i stosunków społecznych) na zmieniające się warunki przestrzenne. Proces ten przejawia się w relacjach zachodzących między potencjałem a jakością warunków przyrodniczych, społecznych, gospodarczych i kulturowych, które prowadzą do kształtowania określonego zakresu ładu przestrzennego¹. Proces rozwoju różnorodnych elementów bazy ekonomicznej jest rezultatem wpływu reguł mikroekonomicznych, zgodnie z którymi w przestrzeni miejskiej zróżnicowane podmioty gospodarcze i instytucje wyszukują miejsca o najkorzystniejszych efektach lokalizacyjnych do prowadzenia swojej działalności. W historycznym procesie przemian, w nawiązaniu do postępu cywilizacyjnego, zmieniają się czynniki wpływające na przemiany potencjału i znaczenia elementów struktury funkcjonalnej miasta, które prowadzą do zmian atrakcyjności jego przestrzeni dla rozwijania określonej działalności. W procesie tym można wyróżnić wiele typów zachowań elementów bazy ekonomicznej, które przejawiają się w ich: zaniku, zanikaniu, stagnacji, rozwoju, a także pojawianiu się nowych elementów². Przemianom tym towarzyszy zmiana ich funkcji oraz potencjału ekonomicznego, społecznego i kulturowego.

¹ Ziolo (1996), s. 183-191; Ziolo, Ślęzak (2003).

² Ziolo (1986), s. 10-13.

Wychodząc z powyższych przesłanek, celem pracy jest zaprezentowanie modelowego ujęcia wpływu uczelni na strukturę funkcjonalną i przestrzenną miasta, a na tym tle określenia funkcji Podkarpackiej Szkoły Wyższej im. Bł. Ks. W. Findysza (uczelnia niepubliczna) w przestrzeni społeczno-gospodarczej Jasła.

Wstępnie zakładamy, że proces wpływu uczelni na strukturę funkcjonalną miasta prowadzi do zmiany jakości i sposobu użytkowania jego przestrzeni. Zwłaszcza elementy zanikłe i zanikające, które straciły lub stopniowo tracą swoje znaczenie, często przejmowane są przez elementy rozwijające się lub elementy nowe, które nawiązują do rodzących się potrzeb rozwojowych miasta. Tereny zajmowane przez elementy zanikłe tworzą z reguły obszary zdegradowane, które w zależności od położenia w przestrzeni miasta mogą być wykorzystane na inne cele przez nowe inwestycje, ale mogą także pozostać jako obiekty niewykorzystane czy pozostawać jako nieużytki³. Podobne tendencje przemian przestrzennych będą stopniowo reprezentować obszary związane z występowaniem na ich terenie elementów zanikających. Należy przyjąć, że także elementy stagnujące, nie będą wykazywać tendencji do dalszej kapitalizacji przestrzeni miejskiej. Dalszą przemianę przestrzeni miejskiej, przejawiającej się w jej modernizacji technicznej i zajmowaniu nowych terenów, należy wiązać z elementami dynamizującymi proces rozwoju społeczno-gospodarczego miasta. Natomiast elementy nowo pojawiające się wpływają na wykorzystanie, po odpowiednim doinwestowaniu, terenów zajmowanych uprzednio przez elementy zanikłe i zanikające, a także mogą wykazywać tendencje do wypełniania wolnych działek w zabudowanej już przestrzeni miasta lub zajmowania nowych terenów, najczęściej położonych peryferyjnie poza obszarem zabudowy miejskiej lub na terenie sąsiednich jednostek osadniczych. Dlatego analizując zmiany przestrzeni miejskiej ważną rolę odgrywa proces historyczny kształtowania jego bazy ekonomicznej, która ciągle zmienia określoną przestrzeń miejską.

Współcześnie postępujący proces rozwoju społeczno-gospodarczego i kulturowego zmierza w kierunku kształtowania społeczeństwa informacyjnego i gospodarki opartej na wiedzy⁴. Wpływa to na stopniowo zmieniającą się strukturę bazy ekonomicznej miast. Ogólnie proces ten uwidacznia się w zmniejszającej się roli procesów industrializacji w rozwoju miasta, co przejawia się w pojawianiu się znacznych terenów, np. po upadku wielu fabryk, które obecnie przeznacza się pod nową działalność gospodarczą (np. budowa magazynów składowych, nowych powierzchni handlowych, dostosowanie budynków i budowli do funkcji mieszkaniowych, edukacyjnych, kulturowych i in.), a także przejmowania na rzecz elementów związanych z rozwojem gospodarki opartej na wiedzy. W konsekwencji coraz większe znaczenie w zakresie rozwoju metropolii i średnich miast będą odgrywać instytucje naukowe, związane z badaniami

³ Dlatego wiele uczelni przejmuje infrastrukturę likwidowanych jednostek wojskowych, obiektów przemysłowych, czy szkolnych.

⁴ Kukliński (2001).

podstawowymi, pracami badawczo-rozwojowymi i wdrożeniowymi, a także instytucje edukacyjne, zwłaszcza na poziomie wyższym. Szczególną rolę w tym zakresie odgrywać będą wyższe uczelnie, które stają się coraz ważniejszymi elementami struktur społeczno-gospodarczych i kulturowych w przestrzeni miejskiej. Wstępnie należy przyjąć, że procesy te zmierzają do kształtowania się kompleksów naukowo-edukacyjnych⁵.

W świetle przedstawionych założeń wstępnie przyjmujemy, że wpływ szkoły wyższej na przemiany przestrzeni miejskiej dokonuje się przez:

- kształtowanie określonej struktury funkcjonalnej miasta, którą tworzy: potencjał edukacyjny, jakość rynku pracy, instytucji, działalności gospodarczej, społecznej, kulturowej i in.;
- dostosowywanie na potrzeby uczelni istniejących elementów bazy ekonomicznej;
- zmianę struktury przestrzennej miasta: wprowadzanie nowych elementów zabudowy, zmiana funkcji niektórych działek budowlanych i budynków, skupianie jednorodnych lub uzupełniających się instytucji edukacyjnych i usługowych, kształtowanie się zróżnicowanych pod względem funkcjonalnym dzielnic akademickich itp.

I. Podstawową rolę w kształtowaniu miasta odgrywają elementy o znacznym potencjale wpływające na jego strukturę funkcjonalną. Generują one czynniki rozwoju miasta i wpływają na jego znaczenie gospodarcze, społeczne i kulturowe, a także na przemiany przestrzeni miejskiej, a w konsekwencji określają jego rangę w układach międzynarodowych, krajowych, czy regionalnych. Zakładamy, że coraz ważniejszą rolę w tym zakresie będą odgrywać instytucje naukowe i edukacyjne, a szczególnie wyższe uczelnie, które coraz silniej będą wpływać na przemiany struktury bazy ekonomicznej miasta i jej układ przestrzenny, a także będą kształtować określone powiązania ze swoim otoczeniem (ryc. 1). W wyniku tego procesu na uczelnię oddziałują różnorodne elementy miasta związane ogólnie z warunkami przyrodniczymi, gospodarczymi, społecznymi i kulturowymi oraz tego samego typu elementy występujące w jego otoczeniu. Również uczelnie na zasadzie sprzężeń zwrotnych oddziałuje w określonym stopniu na wyróżnione elementy.

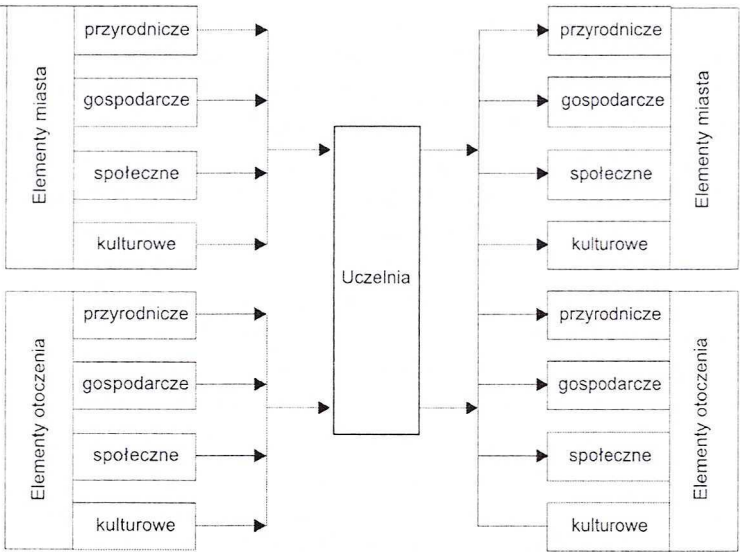
Wyróżnione elementy, wśród których występuje uczelnia, nie funkcjonują samodzielnie, ale odznaczają się różnymi relacjami kształtującymi się między nimi (tab. 1). W tabeli wyróżniono cztery rodzaje relacji.

Pierwszy odnosi się do relacji dokonujących się w strukturze miasta:

1. Na przekątnej tabeli występują relacje określające zachowania poszczególnych elementów wewnętrznej struktury miasta, a to: relacje zachodzące w strukturze uczelni określa – mu^{mu} , relacje między uwarunkowaniami przyrodniczymi – mp^{mp} , między elementami gospodarczymi – mg^{mg} .
2. Wiersze tabeli przedstawiają wpływ danego elementu na pozostałe elementy (relacje aktywne). Na przykład wpływ uczelni (mu) na elementy przyrodnicze miasta (mp) określa relacja – mu^{mp} , na elementy społeczne (ms) określa relacja – mu^{ms} .

⁵ Ziolo (1993, s. 52-54.

Podobnie wpływ elementów kulturowy miasta (mk) na elementy przyrodnicze (mp) określa relacja – ku^{mp} .

Ryc. 1. Miejsce uczelni w strukturze społeczno-gospodarczej miasta

Źródło: Opracowanie własne (ryc. 1, 2).

Tabela 1

Relacje uczeni w strukturze miasta

Elementy			Miasto					Otoczenie			
			przyrodnicze	gospodarcze	społeczne	kulturowe	uczelnia	przyrodnicze	gospodarcze	społeczne	kulturowe
			mp	mg	ms	mk	mu	op	og	os	ok.
Miasto	przyrodnicze	mp	mp^{mp}	mp^{mg}	mp^{ms}	mp^{mk}	mp^{mu}	mp^{op}	mp^{og}	mp^{os}	mp^{ok}
	gospodarcze	mg	mg^{mp}	mg^{mg}	mg^{ms}	mg^{mk}	mg^{mu}	mg^{op}	mg^{og}	mg^{os}	mg^{ok}
	społeczne	ms	ms^{mp}	ms^{mg}	ms^{ms}	ms^{mk}	ms^{mu}	ms^{op}	ms^{og}	ms^{os}	ms^{ok}
	kulturowe	mk	mk^{mp}	mk^{mg}	mk^{ms}	mk^{mk}	mk^{mu}	mk^{op}	mk^{og}	mk^{os}	mk^{ok}
Otoczenie	uczelnia	mu	mu^{mp}	mu^{mg}	mu^{ms}	mu^{mk}	mu^{mu}	mu^{op}	mu^{og}	mu^{os}	mu^{ok}
	przyrodnicze	op	op^{mp}	op^{mg}	op^{ms}	op^{mk}	op^{mu}	op^{op}	op^{og}	op^{os}	op^{ok}
	gospodarcze	og	og^{mp}	og^{mg}	og^{ms}	og^{mk}	og^{mu}	og^{op}	og^{og}	og^{os}	og^{ok}
	społeczne	os	os^{mp}	os^{mg}	os^{ms}	os^{mk}	os^{mu}	os^{op}	os^{og}	os^{os}	os^{ok}
	kulturowe	ok	ok^{mp}	ok^{mg}	ok^{ms}	ok^{mk}	ok^{mu}	ok^{op}	ok^{og}	ok^{os}	ok^{ok}

Źródło: Opracowanie własne (tab. 1-6).

3. W kolumnach tabeli przedstawiono wpływ poszczególnych elementów na dany element (relacje pasywne). Na przykład wpływ na elementy społeczne miasta (ms) przedstawiają relacje znajdujące się w kolumnie od mu^{ms} , do mk^{ms} , a wpływ na uczelnię (mu) określa kolumna relacji od mp^{mu} do mk^{mu} .

Drugi rodzaj relacji opisuje wpływ elementów przestrzeni miasta na otoczenie. Na przykład wpływ uczelni (mu) na otoczenie przyrodnicze (op) przedstawia relacje – mu^{op} , a na otoczenie kulturowe (ok), relacja – mu^{ok} . Podobnie wpływ elementów gospodarczych miasta (mg) na otoczenie przyrodnicze opisuje relacja – mg^{op} , a na otoczenie społeczne (os) relacja – mg^{os} .

Trzeci rodzaj relacji określa oddziaływanie elementów otoczenia na elementy miasta. Na przykład wpływ elementów otoczenia gospodarczego (og) na uczelnię (mu) określa relacja – og^{mu} , a wpływ elementów społecznych otoczenia (os) relacja – os^{mu} .

Czwarty rodzaj relacji odnosi się do wzajemnych powiązań elementów otoczenia. Podobnie jak w pierwszym typie wyróżniają się tu relacje wewnętrzne dokonujące się w strukturze danego elementu otoczenia, np. między elementami przyrodniczymi (op), relacje – op^{op} , czy między elementami kulturowymi (ok) relacje – ok^{ok} . Wiersze przedstawiają wpływ poszczególnych elementów otoczenia na pozostałe, np. wpływ elementów gospodarczych (og) na otoczenie przyrodnicze (op) określa relacja – og^{op} , a na otoczenie społeczne (os) relacja – og^{os} . Natomiast kolumny przedstawiają relacje pasywne. Na przykład oddziaływania na elementy otoczenia społecznego (os) elementów przyrodniczych (op) opisuje relacja – op^{og} , a wpływ elementów otoczenia kulturowego (ok) relacja ok^{og} .

Przedstawiona analiza wskazuje, że struktura funkcjonalna miasta oraz jego otoczenie są ważnymi przesłankami kształtowania jego przestrzeni. Wśród nich jako element wyróżniono uczelnię, która kształtuje się w wyniku jej relacji aktywnych i pasywnych w przestrzeni miejskiej i otoczeniu, ale także zależy od relacji dokonujących się między poszczególnymi elementami. Na przykład niski poziom świadomości kulturowej mieszkańców na pewno nie będzie tak korzystny dla rozwoju uczelni, jak poziom wysoki. Podobnie, elementy społeczne w znacznym stopniu kształtowane są przez elementy ekonomiczne, które w odpowiednim stopniu warunkują potrzebę podnoszenia kwalifikacji i kształcenia na poziomie szkoły wyższej.

II. W przestrzeni miejskiej w zależności od nasilenia procesu kształtowania potencjału edukacyjnego, społeczno-gospodarczego i kulturowego, ogólnie można wyróżnić wiele etapów rozwoju funkcji edukacyjnych na poziomie wyższym:

Etap inicjalny – lokowanie wyższej uczelni dokonuje się w budynkach, które pod wpływem określonych czynników, czy podejmowanych decyzji przez odpowiednie władze, zmieniają swoje dotychczasowe funkcje np. z funkcji rezydencjalnych, administracyjnych, obronnych czy przemysłowych, na funkcje edukacyjne na poziomie wyższym. W przeszłości dotyczyło to wielu obecnych uniwersytetów, a dzisiaj dotyczy to zwłaszcza wyższych szkół zawodowych, czy niepublicznych. Wkraczają one na tereny miast i początkowo są najczęściej lokowane w opuszczonych budynkach

szkolnych, budynkach byłych koszarów wojskowych, czy wolnych powierzchniach administracyjnych będących w gestii władz samorządowych.

Etap utrwalania – szkoła wyższa podejmuje działania na rzecz budowy nowej infrastruktury dostosowanej do specyfiki danej uczelni. Wyznaczane są także tereny potencjalnej rozbudowy uczelni o inne obiekty funkcjonalnie związane z zakładanymi planami rozwoju uczelni (np. dodatkowe pomieszczenia dydaktyczne, domy studenta, placówki usługowe, rekreacyjne i in.).

Etap dojrzałości – w pełni rozwinięta infrastruktura edukacyjna i usługowa wykazująca tendencję do kształtowania odrębnych dzielnic, czy miast. Etap ten odznacza się przechodzeniem z wcześniejszego rozproszenia obiektów edukacyjnych i badawczo-rozwojowych w przestrzeni miejskiej do ich koncentracji przestrzennej. Część działalności wykorzystuje starą infrastrukturę, część przenoszona jest do obiektów nowo powstałych, najczęściej poza terenem zabudowy miejskiej. Stwarza to duże problemy dla miasta, które związane są z wykorzystywaniem infrastruktury miejskiej do celów komunikacyjnych między poszczególnymi obiektami uczelni, w zakresie zarządzania nimi (np. działalności remontowej), a także z występowaniem w przestrzeni miejskiej nowych potoków ruchu związanych z dość nieregularnym przemieszczaniem się studentów między różnymi obiektami dydaktycznymi i usługowymi, czy socjalnymi. Ograniczenie tych negatywnych zjawisk prowadzi do koncentracji działalności akademickiej na nowych terenach w przestrzeni miejskiej i umożliwia przejście do kolejnego etapu.

Etap miasta akademickiego – celowo budowana infrastruktura poza istniejącą zabudową miejską lub poza miastem, dostosowana w całości do prac naukowo-badawczych i edukacyjnych na poziomie wyższym. Łącznie z zapleczem wdrożeniowym tworzy ona z reguły określone kompleksy „edukacji oraz wytwarzania i wdrażania wiedzy”. W ich sąsiedztwie w przestrzeni miejskiej pozostawia się wolne tereny umożliwiające dalszą rozbudowę funkcji edukacyjno-badawczych i wdrożeniowych. Koncentracja działalności edukacyjnej i badawczej prowadzi z reguły do obniżenia kosztów funkcjonowania miasta, sprawniejszego powiązania funkcjonalnego obiektów, a także działalności naukowej, badawczej i dydaktycznej.

W procesie rozwoju uczelni i nasilenia jej powiązań z otoczeniem obserwujemy więc możliwości przechodzenia przez kolejne etapy. Są one ważną przesłanką do wyznaczenia strategii rozwoju miasta oraz uwzględnienia w niej miejsca kształtującej się funkcji edukacyjnej, badawczo-rozwojowej w przyszłości, a także umiejscowienia jej w przestrzeni miejskiej.

III. Przemiany struktury przestrzennej miasta pod wpływem lokalizacji uczelni mogą być wielorakie (tab. 2). Ogólnie można wyróżnić wpływ uczelni na przestrzeń miejską przez: wykorzystanie istniejącej infrastruktury wewnątrz powierzchni zabudowanej miasta, wprowadzanie nowej infrastruktury wewnątrz powierzchni zabudowanej oraz tworzenie nowej infrastruktury poza powierzchnią zabudowaną, najczęściej na peryferiach miasta lub na terenie sąsiednich jednostek osadniczych.

Tabela 2

Przemiana struktury przestrzennej miasta pod wpływem uczelni

Przestrzeń miejska				Urządzenia sieciowe	Obiekty usługowe
Wykorzystanie istniejącej infrastruktury wewnątrz powierzchni zabudowanej miasta	Skoncentrowana	Zmiana dotychczasowych funkcji przejmowanych obiektów, z funkcji przemysłowych, administracyjnych, edukacyjnych na niższych poziomach kształcenia	Własność sektorów gospodarki	Zwiększenie intensywności wykorzystywania istniejących elementów sieciowych	Zwiększenie intensywności wykorzystywania istniejących obiektów usługowych
	Rozproszona		Własność miasta		
Nowa infrastruktura edukacyjna wewnątrz powierzchni zabudowanej	Skoncentrowana	Wolne trenaży w przestrzeni miasta, budownictwo plombowe	Własność publiczna		
	Rozproszona		Własność indywidualna		
Nowa infrastruktura uczelniana poza powierzchnią zabudowaną	Koncentracja obiektów w formie kampusu akademickiego	Trenaży użytkowane rolniczo	Tereny sprzedane przez władzę samorządową, właścicieli indywidualnych, firmy	Budowa nowych elementów sieciowych	Budowa nowych obiektów usługowych
		Nieużytki			

Relacje przestrzenne

Miejsca zamieszkania (studentów, pracowników) Miejsca zamieszkania zbiorowego (studentów)	Przemieszczanie potoków osób w cyklu dziennym	Miejsca pracy, studiowania i usług

Działalność uczelni może charakteryzować się zarówno dużym stopniem koncentracji przestrzennej, jak i odznaczać się dużym rozproszeniem.

Zajmowane tereny pod działalność edukacyjną mogą być wynikiem procesu rewitalizacji przestrzeni miasta, wypełnianiem luk w zabudowie, mogą także zajmować tereny użytkowane rolniczo, czy nieużytki. Podstawową rolę w tym zakresie odgrywa prawo własności zajmowanych terenów i obiektów przez uczelnie, które uprzednio mogą być własnością różnych sektorów gospodarki, własnością publiczną, czy własnością indywidualną. Ważną rolę w przestrzeni miasta odgrywają przemieszczania studentów i pracowników w cyklu dziennym, między miejscami zamieszkania a miejscami pracy czy studiowania. Zmienione potoki przemieszczania się studentów i pracowników, a także korzystanie z określonych środków transportu, może wpływać na zwiększenie stopnia wykorzystania rezerw infrastrukturalnych, przeciążenie ich lub konieczność budowy nowych inwestycji sieciowych i usługowych.

Warunki kształtowania kompleksu edukacyjno-badawczego są bardzo zróżnicowane w określonych kategoriach wielkościowych miast i w znacznym stopniu zależą zarówno od wspomnianych warunków występujących w przestrzeni miasta oraz jakości władzy samorządowej. Szczególnie zaś od tego, w jakim stopniu władza samorządowa rozumie współczesne procesy kształtowania gospodarki opartej na wiedzy i zakłada konieczność podniesienia pozycji konkurencyjnej danej jednostki dla generowania wewnętrznych impulsów rozwoju na bazie przygotowanych zasobów ludzkich i ich potencjału intelektualnego, które stwarzają możliwości napływu nowych impulsów rozwoju z otoczenia. Odnosi się to w dużym stopniu do stwarzania określonych warunków do rozwoju uczelni wyższych w średnich i małych miastach. Szkoła wyższa w strukturze tej kategorii jednostek, jak wynika z wcześniejszych rozważań, wpływa na zmianę życia gospodarczego, społecznego i kulturowego miasta przez kształtowanie nowych elementów w przestrzeni miejskiej oraz wytwarzanie określonych relacji z otoczeniem.

IV. Przedstawione rozważania teoretyczne w dalszej analizie zostaną częściowo weryfikowane na przykładzie wpływu nowo powstałej uczelni obecnej Podkarpackiej Szkoły Wyższej im. Bł. Ks. Władysława Findysza na strukturę funkcjonalną i zmianę przestrzeni miejskiej Jasła⁶.

Jasło należy do kategorii miast średnich o relatywnie słabej dynamice rozwoju. W latach 1980–2000 liczba mieszkańców zwiększyła się z 30,3 tys. do 38,9 tys., tj. do 128,4%, a w 2005 r. zmniejszyła się do 37,8 tys., tj. do 97,2%. W znacznym stopniu na ten stan wpłynęło obniżenie pozycji konkurencyjnej miasta, czego wyrazem jest zmiana salda migracji. Podczas gdy w 1985 r. saldo migracji było dodatnie i wynosiło 740 osób, to w 2000 r. było już ujemne i wynosiło – 142 osób. W znacznym stopniu na ten stan wpłynął upadek lokalnego rynku pracy w wyniku ograniczenia potencjału kluczowych przedsiębiorstw oraz zmniejszenia ich roli jako ponadlokalnego rynku

⁶ Problematykę wpływu studentów na rozwój dużego miasta przedstawia praca Gaczek *et al.* (2006).

pracy. W konsekwencji zatrudnienie na terenie miasta zmniejszyło się z 22,7 tys. w 1980 r. do 15,0 tys. w 2005 r., czyli do 66,1%. Obecnie w strukturze rynku pracy miasta dominuje przemysł i budownictwo skupiające łącznie 45,8% ogółu pracujących, a następnie usługi rynkowe – 28,5% i nierynkowe – 25,5%.

W strukturze woj. podkarpackiego pod względem liczby mieszkańców Jasło zajmuje 9 pozycję po Rzeszowie (163,5 tys. mieszkańców), Stalowej Woli (65,5 tys.), Mielcu (61,1 tys.), Tarnobrzegu (50,0 tys.), Krośnie (47,8 tys.), Dębicy (46,8 tys.), Jarosławiu (40,7 tys.) i Sanoku (39,7 tys.), a przed Brzozowem (26,1 tys.) i Ropczycami (26,0 tys.). Natomiast pod względem rozmiarów rynku pracy Jasło znajduje się na 7. pozycji i wyprzedza go Krosno (24,5 tys. pracujących), Stalowa Wola (23,2 tys.), Mielec (22,2 tys.), Dębica (17,1 tys.), a za nim znajduje się Sanok (13,8 tys.) i Jarosław (12,6 tys.).

W latach transformacji znacznie zmniejszyła się więc rola Jasła jako ośrodka przemysłowego, dlatego ważnym problemem staje się poszukiwanie nowych impulsów rozwojowych. Jednym z nich jest nowo powstała uczelnia – Podkarpacka Szkoła Wyższa im. Bł. Ks. W. Findysza. Wpływ uczelni powołanej w roku akademickim 2001/2002 na rozwijanie funkcji społeczno-gospodarczych miasta Jasła jest wieloraki. Przejawia się w:

- kształtowaniu nowych funkcji edukacyjnych na poziomie wyższym, co daje szansę kształcenia mieszkańcom miasta i zaplecza;
 - dokonywaniu przemian w zakresie infrastruktury edukacyjnej oraz
 - wzmacnianiu funkcji ekonomicznych, społecznych i kulturowych.
1. Kształtowanie funkcji edukacyjnych na poziomie wyższym realizuje się przez:
 - transformację czynnika ludzkiego, która prowadzi do zwiększanie zasobów intelektualnych społeczeństwa miasta i jego zaplecza w drodze procesu edukacyjnego, który obejmuje:
 - młodzież niepracującą,
 - osoby pracujące,
 - seniorów (uniwersytet III wieku),
 - stwarzanie możliwości edukacyjnych zwłaszcza uboższej części młodzieży, która nie ma warunków materialnych kształcenia się w odległym ośrodku oraz osobom pracującym, którzy podjęli studia w wyniku lokalizacji uczelni;
 - wnoszenie nowych wartości i wzorców zachowań do środowiska lokalnego;
 - stopniowe podejmowanie prac badawczych na rzecz jednostek lokalnych i ponadlokalnego układu przestrzennego;
 - udostępnianie wiedzy o układzie lokalnym i ponadlokalnym dla władz samorządowych i instytucji niepublicznych.
 2. Przemiany w zakresie infrastruktury edukacyjnej wpływają na:
 - wykorzystanie istniejących i nie użytkowanych nieruchomości;
 - wykorzystanie rezerw obiektów użytkowanych:
 - zasobów szkolnych sal dydaktycznych,

- obiektów sportowych,
 - budowę nowej infrastruktury edukacyjnej.
3. Przejawem rozwoju funkcji ekonomicznych są:
 - dochody do budżetu miasta z tytułu funkcjonowania uczelni;
 - rozwój działalności inwestycyjnej;
 - zwiększenie obrotów handlowych z tytułu liczebności studentów.
 4. Na kształtowanie funkcji społecznych wpływa:
 - podnoszenie rangi społecznej miasta, jako ośrodka edukacyjnego na poziomie wyższym;
 - rozwijanie rynku pracy, przez tworzenie:
 - nowych stanowisk pracy dla kadry akademickiej, pracowników obsługi,
 - utrzymywanie istniejących stanowisk pracy.
 5. Na kształtowanie się funkcji kulturowych wpływa:
 - utrzymywanie zespołu ludowego,
 - organizowanie imprez kulturalnych,
 - edukacja na uniwersytecie III wieku i in.

Obecna Podkarpacka Szkoła Wyższa im. Bł. ks. W. Findysza w Jasle została założona w 2001 r., jako Wyższa Szkoła Hotelarstwa i Turystyki, a następnie w miarę potrzeb lokalnego rynku pracy została przekształcona w Podkarpacką Szkołę Wyższą, zwiększając tym samym ofertę rynku edukacyjnego dla młodzieży i osób pracujących. Początkowo kształciła na kierunku ekonomia, a od dwóch lata uruchomiono nowy kierunek – transport. W następnym roku wobec nowych potrzeb ponadlokalnego i regionalnego rynku, planuje się uruchomić nowy kierunek – gospodarkę przestrzenną.

W roku akademickim 2007/2008, kształciło się w niej 623 studentów, w tym na specjalności ekonomia – 62,6%, a na kierunku transport – 37,4%. Do tej pory wypromowała 115 absolwentów. W przyszłym roku proporcje te zmienią się na rzecz kierunku transport ze względu na to, że jeszcze nie osiągnięto na nim pełnego cyklu kształcenia i dopiero w następnym roku akademickim dołączy III rok studiów (tab. 3). Wśród studentów większym powodzeniem cieszy się kształcenie w trybie niestacjonarnym, w którym studiuje 82,3% studentów, podczas gdy w trybie stacjonarnym – 17,7% studentów. Wynika to ze znacznego pogorszenia sytuacji materialnej mieszkańców Jasła i okolic w związku z recesją lokalnych rynków pracy, co wpływa na podejmowanie często dorywczej pracy zawodowej młodzieży kończącej szkoły ponadgimnazjalne. Relatywnie wysokie koszty kształcenia w innych ośrodkach akademickich wpływają na decyzje podejmowania studiów w pobliskiej jasielskiej uczelni. Na podejmowanie studiów przez osoby ze starszych roczników, wpłynęły możliwości rozwijania aspiracji edukacyjnych i kształcenia na miejscu, a ukończone przez nich studia wyższe pozwalają na dalszy awans zawodowy.

W bieżącym roku w wyniku zapotrzebowań społecznych uruchomiony został dla seniorów uniwersytet III, w którym uczestniczy 116 osób.

Tabela 3

Studenci i absolwenci Podkarpackiej Szkoły Wyższej im. Bł. Ks. W Findysza według lat i trybu studiowania

Tryb studiów	Specjalność	Ogółem studenci	Struktura	Studenci według lat				Absolwenci
				I	II	III	6-sem	
Stacjonarne	Ekonomia	81	13,0	24	21	36		50
	Transport	29	4,7	12	17			
Razem		110	17,7	36	38	36	0	50
Niestacjonarne	Ekonomia	309	49,6	81	76	117	35	65
	Transport	204	32,7	129	75			
Razem		513	82,3	210	151	117	35	65
Ogółem		623	100,0	282	227	189	35	115

Lokalizacja uczelni w Jasle wpłynęła także na zmiany dotychczasowych funkcji wielu obiektów oraz przemianę przestrzeni miejskiej. W początkowych latach funkcjonowania uczelni do celów edukacyjnych wykorzystywano obiekt o powierzchni użytkowej 800 m². Był to dawny budynek, który wcześniej funkcjonował w strukturze Rafinerii w Jasle, jako Zakładowy Dom Kultury. W wyniku restrukturyzacji przedsiębiorstwa obiekt został przekazany pod zarząd miasta Jasło i funkcjonował jako Miejski Dom Kultury. Z powodu ograniczonych środków w budżecie miasta, obiekt nie był użytkowany przez trzy lata i w konsekwencji ulegał stopniowej degradacji, stając się przy tym miejscem skupiania grup patologicznych. Dzięki przejęciu go przez powstającą uczelnię, nastąpiła rewitalizacja budynku, który kosztem 98,9 tys. zł został odremontowany i dodatkowym kosztem 146 tys. zł wyposażony w urządzenia i dostosowany do zajęć dydaktycznych.

Na potrzeby dydaktyczne uczelnia wykorzystuje także rezerwy sal dydaktycznych szkoły podstawowej nr 6, gdzie wynajmuje cztery sale na zajęcia dydaktyczne dla studentów studiów niestacjonarnych oraz cztery sale w Zespole Szkół Mechanicznych do prowadzenia zajęć dydaktycznych ze studentami studiów niestacjonarnych na kierunku transport. Do realizacji zajęć dydaktycznych na studiach stacjonarnych z zakresu wychowania fizycznego wykorzystuje się także Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji. Należy zaznaczyć, że zajęcia ze studentami w poważnym stopniu zwiększyły stopień wykorzystania wspomnianych obiektów i dostarczają szkołom i ośrodkowi dodatkowe środki finansowe.

Lokalizacja uczelni uaktywniła także rozwój indywidualnej działalności gospodarczej. W jej sąsiedztwie powstał bar studencki i hotel oraz rozwija się rynek stacji dla studentów zamiejscowych.

Dalszy rozwój uczelni wymaga nowych powierzchni dla pracy dydaktycznej i naukowej. Będzie temu służyć nowo zbudowany obiekt, który obecnie jest w stadium przekazywania do użytku przez wykonawcę inwestycji – Krośnieńskie Przedsiębiorstwo Budowlane. Obiekt o powierzchni 2800 m², został zlokalizowany na nowej działce o powierzchni 2,86 ha. Teren ten został zakupiony od miasta za 246 tys. zł. Wcześniej był nieużytkiem, położonym poza terenem zabudowy miasta przy drodze łączącej Jasło z Krosnem. Ogólny koszt budowy obiektu wyniósł 7,9 mln zł, z czego 75% funduszy pochodziło ze środków UE, a pozostałe 25% ze środków uczelni. Nowe funkcje edukacyjne pojawiające się w strukturze funkcjonalnej miasta wychodzą więc poza dotychczasowy teren zabudowy i rozszerzają zabudowaną przestrzeń miejską Jasła. Przewiduje się także utrzymanie pewnej rezerwy przestrzeni, która obecnie jest nieużytkiem, do dalszych celów inwestycyjnych obiektów związanych z funkcjonowaniem uczelni.

Uczelnia w strukturze miasta pełni także poważne funkcje ekonomiczne. Prace budowlane przy nowej inwestycji wykonywało Krośnieńskie Przedsiębiorstwo Budowlane, które część środków przekazało na rzecz podwykonawców z terenu Jasła, a także dawało pracę wielu pracownikom, którzy w postaci funduszu płac przenieśli środki finansowe do swoich gospodarstw domowych.

Zwiększyły się także dochody miasta z handlu, w wyniku zwiększonej liczebności studentów przybywających do miasta, zwłaszcza podczas zjazdów weekendowych, a także ich większego kontaktu z miastem poza zjazdami w wyniku poznania jego działalności usługowej.

Lokalizacja uczelni na terenie średniego miasta jest ważnym czynnikiem podnoszącym jego rangę w sieci osadniczej oraz aktywizuje funkcje społeczne. Wśród nich szczególnie ważny jest powstający w niej rynek pracy dla różnych grup pracowników naukowo-dydaktycznych i obsługi.

Obecnie uczelnia stworzyła miejsca pracy dla 86 osób, w tym 8 dla samodzielnych pracowników nauki, 62 dla pozostałych nauczycieli akademickich i 16 dla obsługi. Umożliwiło to dodatkowe zatrudnienie kadry profesorskiej z Uczelni Krakowa (Akademii Górniczo-Hutniczej, Uniwersytetu Ekonomicznego, Akademii Pedagogicznej) oraz z Rzeszowa (Uniwersytetu Rzeszowskiego, Politechniki Rzeszowskiej). Należy zaznaczyć, że pracownicy ci realizują najczęściej tego samego typu zajęcia dydaktyczne w jasielskiej uczelni, jak w macierzystych uczelniach. Oznacza to, że zakres merytoryczny przekazywanej wiedzy w Podkarpackiej Szkole Wyższej nie różni się pod względem treści i form przekazywanych w uczelniach krakowskich i rzeszowskich. Jest to ważny czynnik podnoszenia jakości kształcenia, a ponadto, umożliwia wprowadzanie nowych wzorców zachowań, które pobudzają rozwój aspiracji i zainteresowanie kształceniem się studentów jasielskiej uczelni.

Uczelnia aktywizuje także miejscową kadrę dydaktyczną, pracującą w szkołach ponadgimnazjalnych, a także pracowników administracji samorządowej i państwowej. W trakcie zajęć dydaktycznych ze studentami przekazują oni w znacznej mierze

wiedzę praktyczną, na którą kładzie się szczególny nacisk na etapie kształcenia licencjackiego, a także mają możliwość podnoszenia swoich kwalifikacji merytorycznych i metodycznych, co niewątpliwie daje pozytywne rezultaty także w ich pracy zawodowej.

Miejscowe zasoby pracy są wykorzystywane przy pracach związanych z obsługą administracyjną. Część z nich została przejęta na etaty uczelni wraz z przejmowanym obiektem od Urzędu Miasta, a także stworzono nowe miejsce pracy dla bezrobotnych kierowanych przez Powiatowy Urząd Pracy w Jasle.

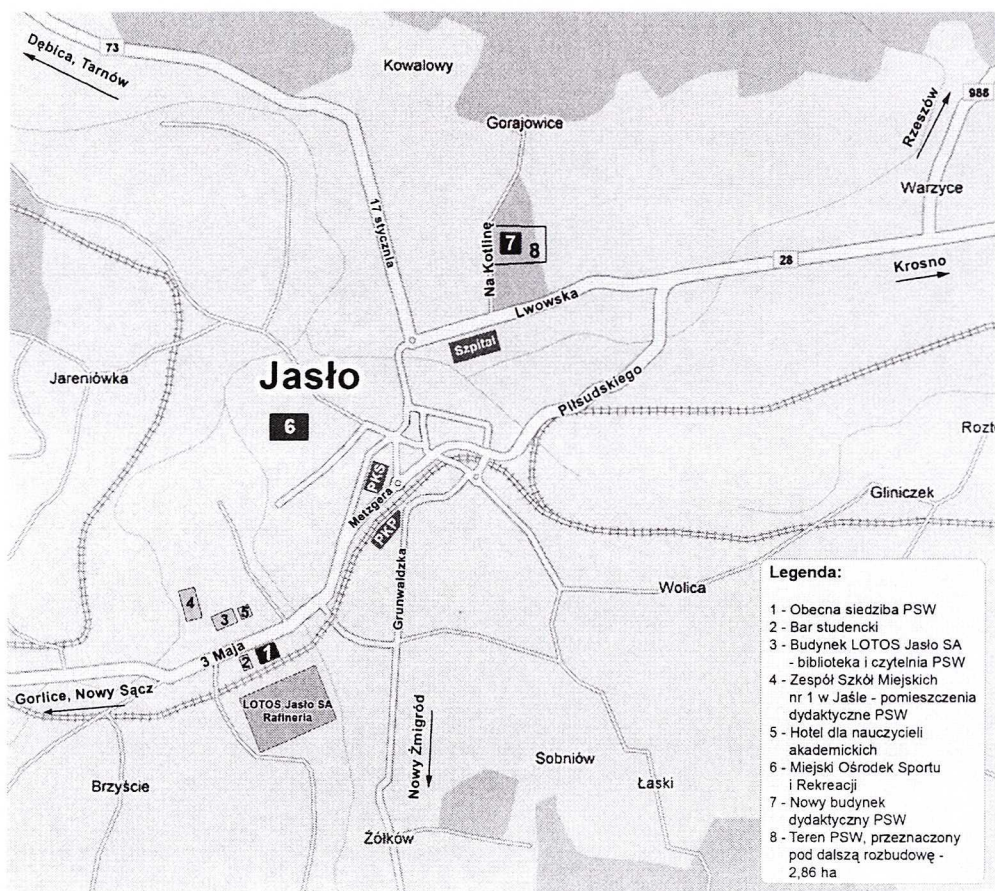
Niezmierzalnym ważnym elementem ożywienia życia kulturalnego miasta są różnego typu imprezy studenckie oraz utrzymywane i tworzone zespoły artystyczne. Dzięki funkcjonowaniu Podkarpackiej Szkoły Wyższej został utrzymany Zespół Ludowy działający wcześniej przy Zakładowym Domu Kultury Rafinerii, a później częściowo przy Miejskim Domu Kultury. W wyniku zmian właścicieli obiektu, przed zespołem pojawiło się widmo upadku. Po przejęciu go przez uczelnię wraz z byłym kierownikiem domu kultury, zespół został utrzymany i dalej rozwija się włączając do swojej działalności także uzdolnionych studentów. Odgrywa w ten sposób bardzo ważną rolę we zakresie pielęgnowania dorobku kultury ludowej nie tylko okolic Jasła, ale i południowej części regionu podkarpackiego. Stopniowo rozwija się także działalność kulturalna studentów m.in. przez imprezy związane z juwenaliami. Korzystnym działaniem było przejmowanie dobrych wzorców w tym zakresie z uczelni krakowskich i rzeszowskich.

Należy podkreślić, że funkcję uczelni w strukturze miasta i powiatu coraz bardziej doceniają władze samorządowe oraz przedstawiciele przedsiębiorstw przemysłowych i usługowych, a także instytucji pozarządowych. Wpływają na to w pewnym zakresie opinie studentów, zwłaszcza studiów niestacjonarnych, którzy są jednocześnie ich pracownikami, a także liczne prace dyplomowe, wykorzystywane często jako studia diagnostyczne w działalności gospodarczej, społecznej i politycznej. Należy się spodziewać, że ta współpraca będzie się nadal rozwijać, a uczelnia obok funkcji edukacyjnej będzie stopniowo przejmować także funkcje badawcze.

Plany rozwojowe uczelni zakładają dalszą kapitalizację w przestrzeń miejską przez budowę obiektu administracyjno-dydaktycznego i związanej z nim infrastruktury socjalnej, kulturalnej i usługowej dla studentów oraz mieszkańców miasta i powiatu.

Rozwój zarysowanych funkcji wnoszonych przez Podkarpacką Szkołę Wyższą w Jasle w przestrzeni miejskiej, dokonuje się w sąsiedztwie rafinerii w strefie przemysłowej miasta (ryc. 2), przez:

- Wykorzystanie na potrzeby uczelni dawnego obiektu pozostawionego przez rafinerię, który ulegał pewnej dekapitalizacji, jako zanikłego elementu funkcjonującego w strukturze przedsiębiorstwa przemysłowego i miasta.
- Pełniejsze wykorzystanie wolnej powierzchni dawnego budynku administracyjnego Rafinerii LOTOS, w którym umieszczono bibliotekę oraz niektóre agendy

Ryc. 2. Śląsko-Krakowski Obszar Współpracy (KRUS Cluster)

uczelniane, takie jak biuro karier, pokoje gościnne dla przyjeżdżających pracowników dydaktycznych uczelni i in.

- Oddziaływanie uczelni na punktowe elementy występujące w przestrzeni miejskiej przejawiające się w wykorzystaniu powierzchni edukacyjnej w szkole podstawowej i technikum zlokalizowanych na terenach zwartej zabudowy miasta.
- Lokalizację nowego obiektu hotelowego położonego w sąsiedztwie budynku uczelnianego.
- Budowę nowego budynku poza terenem miejskiej zabudowy, który uprzednio był nieuzbrojonym nieużytkiem.

W 2008 r. do nowego obiektu położonego we wschodniej części miasta zostaną przeniesione zajęcia dydaktyczne, natomiast w budynku dawnego domu kultury położonym w zachodniej części miasta w dzielnicy przemysłowo-składowej pozostaną pewne agendy uczelniane. Wpłyne to na zwiększenie nasilenia potoku ruchu studentów

Tabela 4

Koncentracja osadnicza studentów Podkarpackiej Szkoły Wyższej
im. Bł ks. W. Findysza w Jaśle w roku akademickim 2007/2008

Przedziały liczby studentów	Liczba		Udział (w %)	
	gmin	studentów	gmin	studentów
1	27	27	31,76	3,66
2	14	28	16,47	3,79
3--5	17	67	20,00	9,08
6--10	11	75	12,94	10,16
11--20	7	114	8,24	15,45
21-31	8	215	9,41	29,13
210-215	1	212	1,18	28,73
Ogółem	85	738	100,00	100,00

Tabela 5

Oddziaływanie Podkarpackiej Szkoły Wyższej im. Bł. Ks. W. Findysza
w roku akademickim 2007/2008

Pochodzenie studentów według miast i gmin	Liczba studentów	Udział studentów (w %)
Studenci ogółem	738	100,0
w tym: Jasło	212	28,7
Skołyszyn	31	4,2
Tarnowiec	30	4,1
Brzyska	28	3,8
Krosno	27	3,7
Gorlice	26	3,5
Biecz	25	3,4
Dębowiec	25	3,4
Brzostek	23	3,1
Kołaczyce	20	2,7
Frysztak	18	2,4
Jedlicze	18	2,4
Osiek Jasielski	18	2,4
Nowy Żmigród	15	2,0
Rzeszów	14	1,9
Sanok	11	1,5

w cyklu dziennym wzdłuż głównego ciągu transportowego miasta, który jest zarazem częścią śródkarpackiego ciągu transportowego biegnącego od Nowego Sącza, przez Gorlice – Jasło – Krosno do Sanoka. Spowoduje to nasilenie zwłaszcza ruchu samochodowego, co należy uznać za niekorzystną sytuację dla miasta. Dlatego koncentracja przestrzenna działalności uczelni w sąsiedztwie nowego obiektu powinna być wspomagana także przez władze miasta i instytucje odpowiadające za organizację ruchu na tym ciągu transportowym.

Oddziaływanie Podkarpackiej Szkoły Wyższej im. Bł. Ks. W. Findysza na otoczenie dokonuje się w wyniku przestrzennego zasięgu rekrutacji studentów. W początkowych latach rozwoju uczelni rekrutacja studentów odznaczała się dużym rozproszeniem, czego wyrazem jest wysoka wartość współczynnika koncentracji osadniczej wynosząca 0,545. Studenci rekrutują się z 85 miast i gmin, z których pochodzi od 1 do 212 osób (tab. 4). O dużym stopniu rozproszenia miejsc zamieszkania studentów świadczy to, że od 1 do 2 osób pochodzi z 41 jednostek, które stanowią 48,3% ich ogólnej liczebności, a pochodzi z nich tylko 55 osób, tj. 7,5% ogólnej liczby studentów. Natomiast aż 57,8% studentów rekrutuje się z 9 jednostek, tj. 10,6% ich ogólnej liczebności.

Spśród poszczególnych jednostek dominujące znaczenie w zakresie rekrutacji ma miasto Jasło, z którego pochodzi 212 studentów, tj. 27,7% ich ogólnej liczebności (tab. 5). Kolejne pozycje zajmują sąsiednie gminy Skołyszyn i Tarnowiec, z których pochodzi 8,3% studentów. Następne pozycje zajmują: Brzyska, Krosno, Gorlice, Biecz, Brzostek, Kołaczyce. Łącznie z 16 jednostek, z których pochodzi ponad 10 studentów rekrutuje się 73,3% ich ogólnej liczebności.

W świetle zasięgu oddziaływania uczelni przez miejsca stałego zamieszkania studentów należy przyjąć, że Podkarpacka Szkoła Wyższa, spełnia funkcje ponadlokalne. Obejmuje swoim wpływem głównie teren powiatu jasielskiego, z którego pochodzi 52,0% studentów oraz teren sąsiednich powiatów, krośnieńskiego (10,8%), gorlickiego (10,0%), z których łącznie pochodzi 72,8% studentów (tab. 6). Mniejsze znaczenie mają powiaty dębicki, strzyżowski, sanocki, rzeszowski i tarnowski, z których łącznie rekrutuje się 18,7% studentów.

Zarysowane rozważania teoretyczne i częściowa ich weryfikacja empiryczna mogą stanowić ważne przesłanki do doskonalenia strategii rozwoju miast z wyraźnym uwzględnieniem w nich rozwijających się funkcji akademickich. W przestrzeni miejskiej należy ogólnie wyróżnić obszary: rewitalizacji, nowych inwestycji, lokalizacji instytucji komplementarnych oraz nowej organizacji istniejących i rozbudowywanych elementów infrastruktury sieciowej, a wśród nich elementów związanych z sektorem nauki. Należy również podkreślić, że w zarządzaniu i kształtowaniu przestrzeni miejskiej pod wpływem nasilających się elementów edukacyjnych, bardzo ważną rolę odgrywa jakość elit związanych z zarządzaniem różnorodnymi podmiotami gospodarczymi, instytucjami, a także jakością przedstawicieli władz samorządowych oraz ich stopniem poznania i rozumienia współczesnych procesów kształtowania społeczeństwa informacyjnego i gospodarki opartej na wiedzy.

Tabela 6

Pochodzenie studentów Podkarpackiej Szkoły Wyższej
im. Bł. Ks. W. Findysza w roku akademickim 2007/2008 (według powiatów)

Powiat	Liczba		Udział (w %)	
	miast i gmin	studentów	miast i gmin	studentów
Jasło	9	384	10,6	52,0
Krosno	9	80	10,6	10,8
Gorlice	8	74	9,4	10,0
Dębica	7	41	8,2	5,6
Strzyżów	4	30	4,7	4,1
Sanok	5	25	5,9	3,4
Rzeszów	7	24	8,2	3,3
Tarnów	5	17	5,9	2,3
Brzozów	4	11	4,7	1,5
Nowy Sącz	3	11	3,5	1,5
Leżajsk	2	7	2,4	0,9
Mielec	2	7	2,4	0,9
Lesko	3	4	3,5	0,5
Stary Sącz	1	4	1,2	0,5
Kolbuszowa	3	3	3,5	0,4
Ropczyce	2	2	2,4	0,3
Łańcut	1	2	1,2	0,3
Przeworsk	1	2	1,2	0,3
Ukraina	1	2	1,2	0,3
Ustrzyki Dolne	1	2	1,2	0,3
Bochnia	1	1	1,2	0,1
Jastrzębie Zdrój	1	1	1,2	0,1
Pińczów	1	1	1,2	0,1
Przemyśl	1	1	1,2	0,1
Starogard Gdański	1	1	1,2	0,1
Tarnobrzeg	1	1	1,2	0,1
Ogółem	85	738	100,0	100,0

Literatura

- Gaczek W. M., Kaczmarek M., Marcinowicz D., 2006, *Poznański ośrodek akademicki – próba określenia wpływu studentów na rozwój miasta*. Bogucki Wyd. Naukowe, Poznań.
- Kukliński A. (red.), 2001, *Gospodarka oparta na wiedzy. Wyzwanie dla Polski XXI wieku*. Komitet Badań Naukowych, Warszawa.

- Zioło Z. (red.), 1986, *Model przemian struktur przemysłowych*, [w:] *Rozwój przemysłu i przemiany struktury przestrzenno-gałęziowej województwa bielskiego w latach 1975-1986*. WUS, Bielsko-Biała, s. 10-13.
- Zioło Z., 1993, *Kierunki przemian aglomeracji krakowskiej – propozycja trzech kompleksów*. Sprawozdania z naukowych posiedzeń komisji PAN Oddz. W Krakowie, Komisja Nauk Ekonomicznych, Sekcja Gospodarki Przestrzennej, t. XXXV/1-2, styczeń-grudzień 1991, Kraków, s. 52-54.
- Zioło Z., 1996, *Model funkcjonowania przestrzeni geograficznej*, [w:] *Gospodarka, przestrzeń, środowisko*, U. Wich (red.). UMCS, Lublin, s. 183-191.
- Zioło Z., Ślęzak T. (red.), 2003, *Spółeczno-gospodarcze i przyrodnicze aspekty ładu przestrzennego*. Biuletyn KPZK PAN, z. 205, Warszawa.